

ಉಂಡು ಉಪವಾಸಿ, ಬಳಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ-ಭರತೇಶ ವೈಭವ

ವೆಂಕಟೇಶ್ ಎಚ್.

ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು

ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ

ಸ.ಪ್ರ.ದ. ಕಾಲೇಜು

ರಾಣೀಬೆನ್ನೂರು.

Article Link: <https://aksharasurya.com/2023/12/venkatesh-h/>

ABSTRACT:

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ನಾಯಕರನ್ನು ಉನ್ನತೀಕರಿಸಿದ ಕೃತಿಗಳು, ಪ್ರತಿ ನಾಯಕರನ್ನು ಉದಾತ್ತೀಕರಿಸಿದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಿಗೇನೂ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ಪ್ರತಿ ನಾಯಕನನ್ನು ನಾಯಕನನ್ನಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಕೃತಿ ಸಿಗುವುದಾದರೆ, ಇದೊಂದೇ ಎನ್ನುವಷ್ಟರ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಭರತನನ್ನು ಎತ್ತರಿಸಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ರತ್ನಾಕರನೇ ಮೊದಲಿಗನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಧರ್ಮವನ್ನು, ಕಾಲವನ್ನು, ಚಿಂತನೆಯನ್ನು, ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪವನ್ನು, ಶೈಲಿಯನ್ನು ಹೊಸಬಗೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದ ಕೃತಿ ನಮಗೆ ದೊರಕುವುದು ಇದೊಂದೇ, ಭರತೇಶವೈಭವ.

KEY WORDS:

ಭರತ, ಚಕ್ರರತ್ನ, ಯುದ್ಧ, ಬಾಹುಬಲಿ, ಜೈನ, ಮುಕ್ತಿ, ಸಾಂಗತ್ಯ.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ 16ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಜೈನಕವಿಯಾದ ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿಯು ಮೂಡಬಿದರಿಯವನು. ಇವನು ಕಾರ್ಕಳದ ಭೈರವ ಅರಸನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲದೇ ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ರೋಚಕವಾದ ಐತಿಹ್ಯಗಳಿವೆ. ಅದಕ್ಕೂ ಮೀರಿದ ಅವನ ಪ್ರತಿಭೆಯೆಂದರೆ ಅವನ ಮೇರು ಕೃತಿಯಾದ 'ಭರತೇಶ ವೈಭವ' ದ ರಚನೆ. ಈ ಭರತೇಶ ವೈಭವದ ಭರತನು ಮತ್ತಾರು ಅಲ್ಲದೆ, ಮೊದಲನೇ ತೀರ್ಥಂಕರನಾದ ಆದಿನಾಥನ 100 ಜನ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯನಾದ ಮೊದಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೆಂಬ ಕೀರ್ತಿವಂತನಾದ 16ನೇ ಮನುವಿನ ಕತೆಯನ್ನು ಬರೆದದ್ದು ಏಕಿರಬಹುದು? ಈಗಾಗಲೇ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದ ಜಿನಸೇನಾಚಾರ್ಯರ ಪೂರ್ವಪುರಾಣ, ಪಂಪನ ಆದಿಪುರಾಣ, ಚಾವುಂಡರಾಯನ ಚಾವುಂಡರಾಯಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಭರತ-ಬಾಹುಬಲಿಯರ ಕತೆ

ಬಂದಿದ್ದು ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೇ? ಗೊತ್ತಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೆ ಯಾಕೆ ಅದೇ ವಿಷಯವಿರುವ ಕೃತಿ ರಚನೆಯಾಯಿತು? ಏನಾದರೂ ಬದಲಾವಣೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಕೃತಿರಚನೆಯಾಯಿತೆ? ಕಾಲದ ಒತ್ತಡಗಳೇನಾದರೂ ಇತ್ತೇ? ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ಕಾಲಗರ್ಭದ ಹೊಳಹುಗಳೇನಾದರೂ ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿಯನ್ನು ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಕರೆತಂದಿತೇ? ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪ್ರಸ್ತುತ ಕೃತಿಯ ಮರು ಓದಿಗೆ ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

10ನೇ ಶತಮಾನದ ಮಾರ್ಗ ಕಾವ್ಯಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ, ಹಳಗನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲದೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಭಾವನಾತ್ಮಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಜಾನಪದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸರಳವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುವ ತರದಲ್ಲಿ ಭರತೇಶ ವೈಭವವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿಗೆ 16ನೇ ಶತಮಾನದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಕಲಿತ ಪಾಠವೇನಾಗಿತ್ತು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದರೆ, 10ನೇ ಶತಮಾನ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವಕಾಲವು ಹಾಗೂ ಆ ಕಾಲದ ರಾಜಮನೆತನಗಳು ಕವಿಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯದಾತರಾಗಿದ್ದರು., ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಜೈನ ಪರಂಪರೆಯ ಉಚ್ಚಾಯ ಕಾಲಘಟ್ಟವಾದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಮುನ್ನಡೆಯುವಂತಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಾಯವೆಂಬಂತೆ ಬಂದ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಧೋರಣೆಯ ಮುಂದೆ ಹಳಗನ್ನಡ ಮಸುಕಾದಂತೆ ಕಂಡದ್ದು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಜೈನಕಾವ್ಯದ ಕಥಾನಾಯಕರಿಗೆ ಸೆಡ್ಡು ಹೊಡೆದಂತೆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಥಾ ನಾಯಕರಾಗಿ, ದೇವರು-ಧರ್ಮ-ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಸರಳೀಕರಣಗೊಳಿಸಿದ್ದರಿಂದ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗೆ ಎಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಮಹತ್ವ ಬಂದೊದಗಿತು. ತದನಂತರದ ದಾಸಪರಂಪರೆಯು ಜನರನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬಳಸಿದ ಜನಭಾಷೆಯು, ಹಾಡುಗಬ್ಬವೂ ಜನರನ್ನು ಸೆಳೆಯುವಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿನ ಯಶಸ್ಸು ಕಂಡುಕೊಂಡಿತು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಂಡುಕೊಂಡ ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿಯು ಈಗಾಗಲೇ ಭರತನ ವಿಷಯವನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದ್ದ ಕಾವ್ಯಗಳಾದ ಆದಿಪುರಾಣ, ಪೂರ್ವಪುರಾಣ, ಚಾವುಂಡರಾಯಪುರಾಣಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೆಣೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಪೂರ್ವ ಜೈನಕಾವ್ಯಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿದ್ದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜಯಸಾಧಿಸುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ದಾರಿದೀಪ ಜ್ಞಾನ. ಆತ್ಮ ಬೇರೆ-ದೇಹ ಬೇರೆಯೆಂದು ಭೋಗಿಸಿದರೆ ಕರ್ಮಬಂದವಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನೇ ವಚನಕಾರರು: 'ಅಂತರಂಗಶುದ್ಧಿ ಬಹಿರಂಗಶುದ್ಧಿ' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವೈಚಾರಿಕ ನೆಲೆಗಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸುವಾಗ ವಚನಕಾರರ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು

ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಭರತ 'ಊರ್ಧ್ವಮುಖಿ'ಯಾಗಿಯೇ ನಮಗೆ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳೆಂದರೆ ಬದುಕನ್ನು ಆಪೋಷಣೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿಗಳಲ್ಲ, ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಜ್ಞಾನದ ಮುಖಾಂತರ ಸರಿಯಾಗಿ ದುಡಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಅವುಗಳು ನಮಗೆ ಪಂಚರತ್ನವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಸಾಧನೆಗಳಿಗೆ ಸಹಕಾರಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ಅದೇ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡರೆ ನಾವು ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳ ದಾಸರಾಗುತ್ತೇವೆ. ಜ್ಞಾನ ಭೋಗ, ಸಂಸಾರಭೋಗವೆಂಬುದು ಹೇಯವಾದುದಲ್ಲ. ತಿರಸ್ಕಾರ ಯೋಗ್ಯವಾದುದಲ್ಲ. ಬದುಕನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ನಿಮಿತ್ತ ಅದು ಬಂದಿದೆ. ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೇ ಭೋಗಿಸುವವನು ಅವನು ಭವರೋಗಿ, ಜ್ಞಾವಿಡಿದ ಭೋಗಿ 'ಯೋಗಿ' ಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ ಭರತ. "ತವರೂರ ಮರೆಯಿಸಿ, ನಿದಿರೆಯ ಅರಿಯಿಸಿ, ಸುಖದೊಳೋಡಾಡಿಸಿ ಸತಿಯರನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ", "ಅಂಬರದೊಳಗಿದ್ದ ಸೂರ್ಯನೊಬ್ಬನು, ಜಲತುಂಬಿದ ಕೊಡಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಬುಗೊಂಡಂತೆ" ಹೆಂಗಳೆಯರ ಎಲ್ಲರ ಮನದಲ್ಲಿ ಭರತನು ಇಂಬುಗೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಯೋಗಿತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ.

ಬಾಹುಬಲಿಯ ಕತೆಗೆ ಹೊಸಕೋನ 'ಭರತ'. ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿಯು ಭರತನನ್ನು ಒಬ್ಬ ಸಚಿತ್ರ ಆಡಳಿತಗಾರ, ಕರ್ತವ್ಯಗಳಿಗೆ ನಿಷ್ಠನಾಗಿ, ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಸಾಧಾರಣ ಪ್ರತಿಭಾವಂತನನ್ನಾಗಿ, 96000 ಜನ ಹೆಂಡತಿಯ ಪ್ರೀತಿಯ ಪತಿಯಾಗಿ, ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಪ್ರಜೆಯಿಂದಲೂ ಪ್ರೀತಿಸಲ್ಪಡುವ ನ್ಯಾಯಯುತ ಆಡಳಿತಗಾರನನ್ನಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇಡೀ ಜಗತ್ತನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು ಹಂಬಲಿಸಿದ 'ಚಕ್ರರತ್ನ' ಭರತನ ಆಯುಧಾಗಾರದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿತು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಆಡಳಿತಗಾರನು ಶರಣಾಗುವವರೆಗೆ ಅಥವಾ ಸೋಲಿಸದ ಹೊರತು 'ಚಕ್ರವು ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಪಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ'. ಅಂತಹ ಚಕ್ರರತ್ನದ ಕತೆಯಾದ ಪಂಪನ ಆದಿಪುರಾಣಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ 'ಸಹೋದರರ ನಡುವಿನ ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧವು ಎಂದಿಗೂ ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂದು ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿ ಕಥೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಭರತನನ್ನು ಮರುವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಭಗವಾನ್ ಆದಿನಾಥನ ಮಕ್ಕಳು ಪ್ರಪಂಚದ ಮುಂದೆ ಪರಸ್ಪರ ಹೋರಾಡುವ ಮತ್ತು ಜೈನ ಧರ್ಮದ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವಷ್ಟು ನಿಷ್ಕಪಟರಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ರತ್ನಾಕರನು ಭರತ ಮತ್ತು ಬಾಹುಬಲಿಯ ನಡುವಿನ ಯುದ್ಧದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅನುಕ್ರಮವನ್ನು ಸಂಭಾಷಣೆಯ ಕಾರ್ಯತಂತ್ರದ ಮೂಲಕ ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ಭರತನು ತಮ್ಮನಾದ ಬಾಹುಬಲಿಯನ್ನು 'ಏನಣ್ಣಾ?' ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನೀನು ತೆಗೆದುಕೋ, ಚಕ್ರವೇ ನೀನುಹೋಗಿ ತಮ್ಮನನ್ನು ಸೇರಿಕೋ ಎನ್ನುವ ಹೃದಯಂಗಮ ಮಾತುಗಳು, ನೀನೇ ಈ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಅನುಭವಿಸು, ನಾನು

ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತೇನೆ. ಮಾನವೀಯ ನೆಲೆಯಿಂದ ತಮ್ಮನನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ದುರಹಂಕಾರದಿಂದ ಮುಜುಗರಕ್ಕೊಳಗಾದ ಬಾಹುಬಲಿ ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ತ್ಯಜಿಸುವಿಕೆಯನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಭರತ ಸಂಸಾರಿ, ಮನೆತನದ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಕೂಡುಕುಟುಂಬದ ನಾಯಕ. ಚಕ್ರರತ್ನದ ಅಹಂಕೆಯ ಲವಲೇಶವೂ ಇಲ್ಲದ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಮಾನವನು ಎಲ್ಲಾ ಲೌಕಿಕ ಸುಖಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಧರ್ಮ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಆ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡವರು ತೀರ್ಥಂಕರರು ಮತ್ತು ಬಾಹುಬಲಿಯಂತಹ ಜನರು. ಜೈನ ಧರ್ಮದ ದೇವರುಗಳು ಮತ್ತು ವೀರರು. ಭರತ ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದ್ದವನು. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಇದ್ದ ಬಾಹುಬಲಿಯ 'ಹೀರೋ'ತನವನ್ನು ಭರತನಲ್ಲಿಗೆ ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ ಕವಿ.

ತನು ಜಿನ್ಯಹವೆಂದು ಮನಸಿಂಹಪೀತವೆಂ | ದನು ಪಮಾತ್ಮನೆ ಜಿನನೆಂದು |

ನೆನಹನೆಲ್ಲವ ಬಿಟ್ಟು ಕಣ್ಣುಚ್ಚಿ ನೋಳ್ವಾಗ | ಜಿನನಾಥ ತೋರುವನೊಳಗೆ |

ಭೋಗವಿಚಾರವು ಬೇಕು ನೃಪತಿಗಾತ್ಮ | ಯೋಗವಿಚಾರವು ಬೇಕು |

ರಾಗರಸಿಕನಾಗಬೇಕು ಭಾವಿಸೆವೀತ | ರಾಗರಸಿಕನಾಗಬೇಕು |

(ರತ್ನಾಕರಣಿ ಮತ್ತು ಅವನ ಕೃತಿಗಳು. ಎಸ್. ವಿ. ಸುಜಾತ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ.

ಹಂಪಿ. ಪುಟ-5)

ಭರತನು ತನ್ನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕವಿಗಳಿಗೆ, ಗಮಕಿಗಳಿಗೆ, ಸಂಗೀತಜ್ಞರಿಗೆ, ನೃತ್ಯಪರಿಣತರಿಂದ ಕಾವ್ಯ, ಸಂಗೀತ, ನಾಟ್ಯಗಳನ್ನು ಆಯೋಜಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಇಂಥ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ದಿವಿಜಕಲಾಧರ'ನೆಂಬ ಕವಿ ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸಿದ ರಚನೆಯ ಮೇಲಿನಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಭರತನ ಉನ್ನತ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ, ಆತ್ಮತತ್ವ, ಆದರ್ಶರಾಜನ ಲಕ್ಷಣಗಳು, ಕವಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಈ ದೇಹವೇ ಜಿನಾಲಯ, ಮನವೇ ಸಿಂಹಾಸನ, ಆತ್ಮನೇ ಜಿನನೆಂದು ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ ಧ್ಯಾನಿಸಿದರೆ ಜಿನನು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಣುವನು. ರಾಜನಿಗೆ ಭೋಗದಂತೆ ಆತ್ಮವಿಚಾರವೂ ಬೇಕು, ರಸಿಕನಾಗಿಯೂ ವಿತರಾಗನಾಗಬೇಕು. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಗೆ ತದ್ರೂಪದಂತೆ ಭರತನಿದ್ದನು.

ಭರತನ ದಿನಚರಿಯಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಆದ್ಯತೆ ಇತ್ತು. ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಜಿನಮುನಿಗಳಿಗೆ ಆಹಾರದಾನ ಮಾಡಿದನಂತರವೇ ತಾನು ಭೋಜನ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಇಲ್ಲಿ ಭರತನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನೊದಗಿಸುವ ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿಗೆ ಕಾಲದ ಒತ್ತಡದಲ್ಲಿ ಬದಲಾದ ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯಿಂದ ಸರಳತೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿದ್ದ ವಚನಕಾಲಘಟ್ಟದಿಂದ ಬದಲಾದ ಜನರನ್ನು ಕೂಡ ಪುನ:

ಜೈನ ಧರ್ಮದ ಕಡೆ ಹೊರಳಿಸಬೇಕಾದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾ, ಕಾಣುತ್ತಾ, ಭರತನಂತಹ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾಜನನ್ನು ಸರಳತೆಯ ಕಡೆಗೆ-ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಕಡೆಗೆ, ಭಕ್ತರ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಭರತನು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಜಿನಗೃಹಕ್ಕೆ ತೆರಳಿ ರಾಣಿಯರೊಡಗೂಡಿ ದೇವಪೂಜೆ ನೆರವೇರಿಸಿ, ಮುನಿನಿವಾಸಕ್ಕೆ ತೆರಳಿ ಮುನಿಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ವಂದಿಸಿ, ಅನಶನವ್ರತ (ಆಹಾರರಹಿತ/ಉಪವಾಸವ್ರತ) ಕೈಗೊಳ್ಳುವನು. ಇಲ್ಲಿ ರಾಜನಾದವನು ಹೂವಿನ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಪವಡಿಸುವವನು ತಾನೇ ರಾಣಿಯರೊಂದಿಗೆ ಜಿನಗೃಹಕ್ಕೆ ತೆರಳುವ ಕ್ರಮ, ಮುನಿನಿವಾಸಕ್ಕೆ ವಿನಮ್ರನಾಗಿ ಸಾಗುವಿಕೆ ಮತ್ತು ವಂದಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆಯ ಹಿಂದಿರುವ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಭವಿಯಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಓದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಮೃಷ್ಟಾನ್ನ ಭೋಜನದ ಲೀಲಾ ವಿನೋದದಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾದ ರಾಜನು ಅನಶನವ್ರತದಾರಿಯಾಗುವ ದಿನಚರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಭರತನ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಸರಳತೆಯನ್ನು ಅರಿಯಬೇಕಿದೆ.

ಪರ್ವದಿನದಂದು ರಾಣಿಯರು ಭರತನಿಂದ ಧರ್ಮಸಾರವನ್ನು ಕೇಳಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದರು. ಲೋಕಾಕಾರ, ಚತುರ್ಗತಿ, ಭೇದವಿಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಭರತನು ಸರಳವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿದನು. ಆತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿ ಸತತ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಆತ್ಮನನ್ನು ಕಾಣಬಹುದೆಂದು ವಿವರಿಸಿದನು. ಧ್ಯಾನವು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ 'ಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನವು' ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗದು, ಆದರೆ 'ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವು' ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಜನ್ಮ ನಷ್ಟವಾಗಿಹೋಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದನು.

ಕೆಸರ ಲೇಪಿಸಿದರು ಗಂಧವ ತಂದು ಲೇ | ಪಿಸಿದರು ಕನ್ನಡಿ ಕುರುಡು |

ಅಸಿಯಳೆ ಪಾಪಪುಣ್ಯವು ಲೇಪನಾತ್ಮನ | ಮಸುಳಿಸಿ ಕೊಂಡಿಹುದಲ್ಲೆ |

(ರತ್ನಾಕರಣೀ ಮತ್ತು ಅವನ ಕೃತಿಗಳು. ಎಸ್. ವಿ. ಸುಜಾತ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ.

ಹಂಪಿ. ಪುಟ-8)

ಕನ್ನಡಿಯ ಮೇಲೆ ಗಂಧವನ್ನು ಲೇಪಿಸಿದರೂ, ಕೆಸರನ್ನು ಲೇಪಿಸಿದರೂ ಅದು ಮಸುಕಾಗುತ್ತದೆ, ಗಂಧವನ್ನು ಬಳಿದರೆಂದು ಅದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಕೆಸರನ್ನು ಲೇಪಿಸಿದರೆಂದು ಕೆಟ್ಟದಾಗಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದೇ ರೀತಿ ಪಾಪವಾಗಲೀ ಪುಣ್ಯವಾಗಲೀ ಕರ್ಮಬಂಧವು ಬಂಧವೇ. ಅದು ಆತ್ಮನನ್ನು ಮರೆಮಾಡುತ್ತದೆ. ವೀತರಾಗಿಯಾದ ಭಗವಂತನು ಕೃಪೆಯನ್ನಾಗಲೀ, ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನಾಗಲೀ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಕರ್ಮವೇ ತನ್ನ ಗತಿಯನ್ನೂ, ಪಾಪ-ಪುಣ್ಯಗಳ ಫಲವನ್ನೂ ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯನವನ್ನು ಸರಳವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದನು. ಇಲ್ಲಿ ಭರತನು ಧರ್ಮವೆಂದರೇನು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವನು ಕೊಡುವ

ಸರಳಮಾರ್ಗವೇಗೆಂಬುದನ್ನು ರಾಜನೆನ್ನುವ ಹಮ್ಮು ಬಿಮ್ಮು ಇಲ್ಲದೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಭರತನ ರಾಣಿಯರು ಎಂದೂ ಕಡಲನ್ನು ಕಾಣದವರು ಮೊದಲ ಬಾರಿ ಕಂಡಾಗ 'ನಿಡುಬೆರಳಿಟ್ಟು ನಾಸಿಕಕೆ' ಅಚ್ಚರಿಪಡುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದ ಭರತ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಕಾಡು, ನದಿ, ಸಮುದ್ರತೀರಗಳು ಲೇಸೆಂದು, ಸಮುದ್ರದ ತೀರದಲ್ಲಿ ಮೂರು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ಯಮ, ನಿಯಮ, ಆಸನ, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ, ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರ, ಧ್ಯಾನ, ಸಮಾಧಿ ಎಂಬ ಅಷ್ಟಾಂಗ ಯೋಗ ಸಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಸಮುದ್ರವರ್ಣನೆಯಂತೂ ಸಹಜತೆಯಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿತೀಯತೆ ಹಿತವಾಗಿದೆ; ಅಟ್ಟುವ ತೆರೆ, ಓಡುವ ತೆರೆಗಳನ್ನು ರತ್ನಾಕರ ಬೆನ್ನಟ್ಟುವಂತೆ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ರತ್ನಾಕರನದು ಪೌರುಷ ಪದಬಂಧವಲ್ಲ. ಮೃದುಪದಬಂಧ. ಲಲಿತ ಶೃಂಗಾರದಿ ಸುಕೋಮಲ ಭಾವಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪದರಗಳನ್ನು ಪಾರದರ್ಶಕವಾಗುವಂತೆ ರತ್ನಾಕರನ ಸ್ವಂತದ್ದೇ ಎನ್ನುವ ಸಾಂಗತ್ಯ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಪಂಪನ ಆದಿಪುರಾಣದ ನೀಳಾಂಜನೆಯ ನೃತ್ಯವನ್ನು ಸರಿಗಟ್ಟುವ ನರ್ತನದ ಚಿತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ: ನಾಟ್ಯರಂಗದಲ್ಲಿ ತೆರೆ ಸರಿಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಸುರ ಸುಂದರಿಯರು ಸಮ್ಮೋಹನ ಸಾಗರದ ಸುಳಿಗಳಾಗಿ ಸುಳಿಯುತ್ತಾರೆ. 'ಬಲಕೆಡಕೊಲೆದು ಹರಿವಳೆಲವಿಸಿಲಲ್ಲಿಯೆಳನಾಗ ಹರಿವಂತೆ ಮೈಮುರಿದು ಓಲಾಡುತ್ತಾರೆ'.

ಭರತನು ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ:

“ತನು ಮಿಸುಕದು ಮನ ಮಿಸುಕದು ಮತ್ತೊಂದು | ನೆನಹಿಲ್ಲ ತನ್ನ ತಾ ನೆಮ್ಮಿ |

ತನುವ ಸೋಂಕಿಯು ಸೋಂಕದಿರನು ಸಿದ್ಧರ | ತನುವಾತ ಸೋಂಕದಿರ್ಪಂತೆ ||

(ರತ್ನಾಕರಣಿ ಮತ್ತು ಅವನ ಕೃತಿಗಳು. ಎಸ್. ವಿ. ಸುಜಾತ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ.

ಹಂಪಿ. ಪುಟ-61)

ವಿಶೇಷ ಸಾಧನೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಶಕ್ತಿ ಅವನಿಗೆ ಲಭಿಸಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಭರತನು ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೂ ಧ್ಯಾನಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕೈಲಾಸಗಿ ರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಆದಿಜಿನನನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಪಂಪನ ಆದಿಪುರಾಣ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಯ ನಂತರ ಭರತನಿದ್ದ ಸ್ಥಳವು, ಅವನ ವ್ಯಕ್ತತ್ವವು ಮಸುಕಿದ್ದದ್ದು, ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿಯ ಹೊಸ ಆಲೋಚನೆಯಿಂದ ಭರತನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಕಳೆಯು ಬಂದದ್ದನ್ನು ಈ ಕೃತಿಯ ಮೂಲಕ ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು:

1. ಹಂಪ ನಾಗರಾಜಯ್ಯ (2014). ಸಾಮಾನ್ಯನಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ-9: ಸಾಂಗತ್ಯ ಕವಿಗಳು. ಸಪ್ತ ಬುಕ್ ಹೌಸ್. ಬೆಂಗಳೂರು.
2. ಸುಜಾತ ಎಸ್. ವಿ. (2017). ರತ್ನಾಕರಣಿ ಮತ್ತು ಅವನ ಕೃತಿಗಳು. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಹಂಪಿ.
3. ಶಾಮರಾಯ ತ. ಸು. (ಸಂ) (1985). ಭರತೇಶವೈಭವ (ಸಂಗ್ರಹ). ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ. ಬೆಂಗಳೂರು.